

Historian arvoituksia vai byrokratian kiemuroita

Miksi Haikolan rahvas kirjattiin henkikirjoihin sompajärveläisiksi?

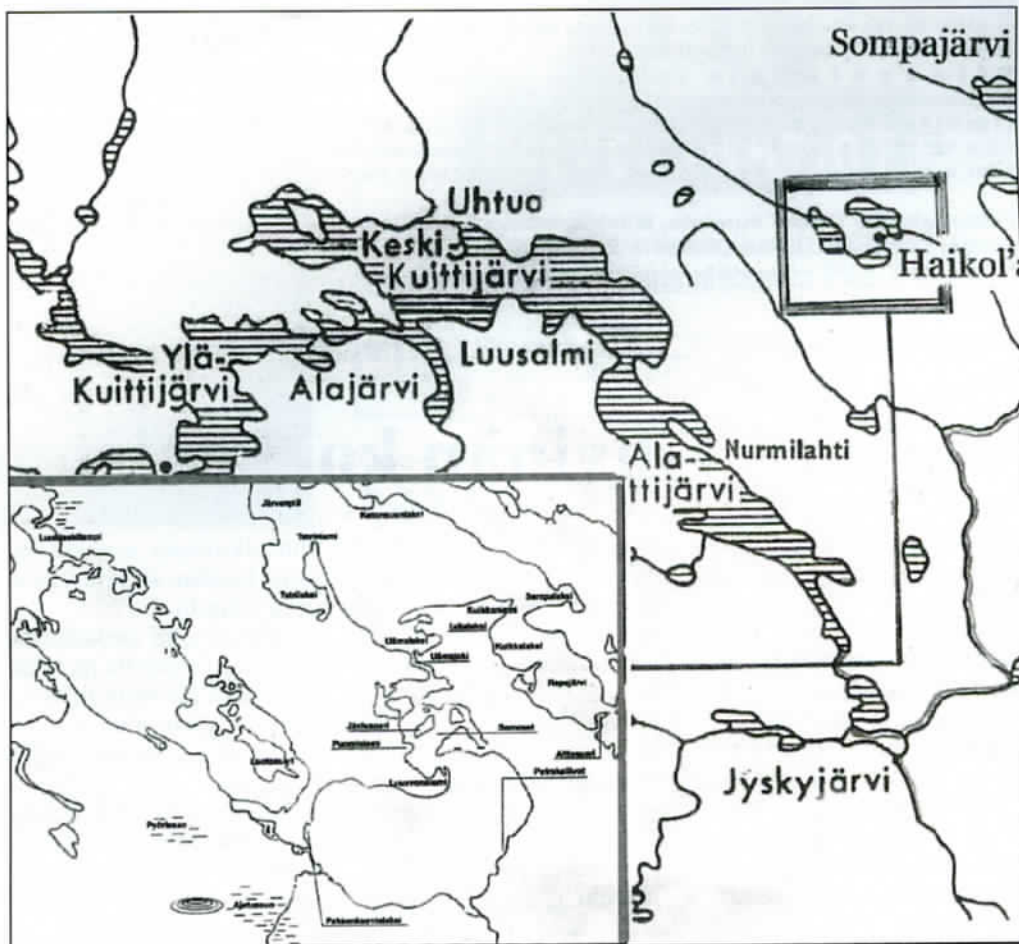
Haikolan kylä sijaitsee Vienan Karjalan keskiosassa, Keski-Kepajoen vesistön alueella. Kylän sijainti Luotosuaren lounaisosassa on erikoinen siinä mielessä, että vienankarjalaisten kyläen paikkaksi harvoin valittiin saari.

Kansatieteilijä Walter Juveliuksen haikolalaisilta keräämien tietojen mukaan kylän tienoiden kanta-asukkaat olivat lappalaisia. Heidän asuutuksensa jäkälän peittämät jäännökset ovat säilyneet Haikolan lähimetsässä.

Haikolan asukkailta tallennetun tarinan mukaan kylän ensimmäinen asukas oli Jouhkon isoisä – sama mies, jonka nimestä juontuu kylän epävirallinen nimi Jouhkola. 1800-luvun alkupuoliskon papereista ei ole löytynyt yhtäkään mainintaa Haikolasta, mutta Uhtuan kuntaa käsittelevissä asiakirjoissa vuodelta 1866 Haikola on mainittu vastamuodostuneena kylänä.

Perimätiedon mukaan ensimmäinen asuja oli syntynyt Tuhkasenvuarasta (Tuhkanivuarasta), joka sijaitsi lähellä nykyistä Kepan taajamaa. Tarinasta selviää myös Jouhkon vaarin muuttosyy: kylän lähimetsiin oli ilmestynyt niin paljon karhuja, että karjanpito kävi mahdottomaksi. Siihen viittaa Tuhkasenvuoran ympäristössä olevat metsäsaarekkeiden nimetkin – Kontiesuaret. Myöhemmin Jouhkon jälkeläiset perustivat pienehkön kylän, joka sai nimekseen Jouhkola.

Juveliuksen muistiinpainemassa tarinassa on tietoja haikolalaisten varhaisemmistakin, Tuhkasenvuoraan asettumista edeltävistä vaiheista. Sen mukaan Jouhkon esi-isät olivat kotoisin Seesjärveltä. Lähdettyään kotiseudultaan he asettuivat jok-

sikin aikaa Suopassalmeen, joka sijaitsee Kepan ja Kemijoen yhtymäkohdassa. Myöhemmin he siirtyivät Kepajokea ylös ja kotiutuivat Tuhoaho-nimiselle paikalle eli Kostamusjärven kaakkoisrannalla sijaitsevalle Tuhkasenvuoralle. Tarinan mukaan Haikola-nimen synty liittyy suvun siihen elämänvaiheeseen, kun se eli vielä Tuhoaholla. Voidaan olettaa, että Tuhoahon nimi oli jo silloin Haikola. Myöhemmin vanhan Haikolan asukkaat antoivat nähtävästi sen nimen Jouhkolan kylälle. Käytössä oli kumpikin nimi, mutta 1900-luvun alussa Haikola tuli viralliseksi nimeksi.

Palataan Tuhoaholle, jossa tarinan mukaan seitsemässä talossa on elänyt

monta polvea tulevan Jouhkolan asukkaita. Mutta mikä pani heidät asettumaan vastoin tapaa korkealle vaaralle eikä vesistön rannalle? Vastaus kysymykseen löytyy tarinasta, joka kertoo, että Tuhkasenvuoralla oli majakkatorni (ven. vspoloh). Historiallisten tietojen mukaan raja-alueella näiden majakoiden avulla ilmoitettiin naapurikylien asukkaille vihollisen lähestymisestä. Majakkoina olivat vaaroilla kasvavat korkeat puut, joita oli karsittu ja joiden latvaan oli sidottu tervaksia ja naavaa. Jos vihollinen saapui, kiivettiin ylös ja syytettiin tervaksia palamaan. Tuli näkyi siitä seuraavaan majakkaan, josta viesti sitten samalla lailla kulki eteenpäin Solovetskin saa-

rille saakka. Samankaltaisia majakoita käytettiin Hämeen, Kivijärvien, Korpijärven, Pistojärven, Röhön, Suurenjärven, Suvannon, Valasjoen ja Vuonnisen kylän tienoilla.

Sen jälkeen kun Pietari Suuri oli lopullisesti voittanut ruottsit, majakkatorneja ei enää tarvittu, mikä perimätiedon mukaan johtikin siihen, että Tuhkasenvuoran majakkatornia hoitanut perhe muutti Luotosuarelle. Lieneekö tämä perhe ollut nykyisen Haikolan kylän perustaja.

Miksi ja miten Tuhkasenvuoran kylä sammui?

Voidaan olettaa, että Tuhkasenvuoran kylän ole-

massaolon aikaan liittyvät Juveliuksen keräämät tarinat vuonna 1718 käydystä ”varastussodasta”, jolloin Kostamusjärven Kalmasuarella surmattiin sinne piiloutuneita eläjiä. Vienan Karjalan historiasta tiedetään, että vuonna 1718 majuri Enbergin johtama sotajoukko poltti poroksi monet karjalaiset kylät ja tappoi sen asukkaat. On mahdollista, että ”varastussodan” tapahtumat vaikuttivat siihen, että Tuhkasenvuoran kylä alkoi vähitellen autioitua, mutta majakkatorniin toiminnan lakkautuminen kokonaan hävitti sen. Näin ollen todennäköiseltä näyttää tarina, jossa kerrotaan, että rahvas lähti kotivaaraltaan karhuja pakoon, koska talojen luvun vähentämisen takia karhut pääsivät aivan vapaalle.

Minne siirtyivät sitten vanhan Haikolan asukkaat? Perimätiedon mukaan osa asukkaista muutti luoteeseen, missä Pistojärven kunnassa he muodostivat Tuhkalan kylän¹. Tämä paikka mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1762. On mahdollista, että uhtualainen Huotarisen suku polveutuu myös vanhasta Haikolasta. Joku Huotarinen kertoi Boreniukselle 1870-luvulla, että heidän alkuperäinen su-

kunimensä oli Tuhkanen ja Uhtualle Huotariset tulivat Tuhkalasta 1800-luvun taitteessa. Tiedot Huotarisen suvusta voivat selvittää todelliset syyt muutolle Tuhkasenvuorasta pohjoiseen. Huotariset olivat vanhauskoisia ja Matti Pöllän oletuksen mukaan he saattoivat joutua uskonnollisen vainon kohteeksi.

Tiedetään myös, että Vienan Karjalan pohjoisosissa asui runsaasti vanhauskoisia, joista osa kuului tuhkasen vieroon (ven. zol’niki). J. Pentikäisen mukaan tuhkasen viero sai nimensä Tuhkalan kylän mukaan, mikä todistaa oletuksen siitä, että Tuhkasenvuoralta muuttaminen saattoi liittyä vanhauskoisten vainoihin.

Jouhkon sukuhaaran esisäet katsoivat parhaaksi jäädä kotikylän lähiympäristöön. Ihmisten muutettua Tuhkalaan Tuhkasenvuoraan jäi vain kaksi taloa: toisessa eli tulevan Haikolan (Jouhkolan) perustaja poikineen, toisessa eli vain tyttöjä, jotka vartuttuaan menivät miehelle kuka minnekin. Juveliuksen esittäjästä kertomuksesta saamme ilmeisesti tietää Jouhkon vaarin kodista: ”Neljän virstan päässä Haikolasta (Jouhkolasta) metsästä löytyi entisen asutuksen jälkiä: kaksi kivi-

uunia ja kivillä verhottu kairo sekä jauhinkivi. Uunien lähellä oli korkean kiviaindan ympäröimä pelto.”

Haikolan perustaja oli ilmeisesti Tuhkasteen suvun edustaja, joka lähti kotikylästä viimeisten joukossa. Nimenomaan Tuhkaset saattoivat kertoa Juveliukselle suvun syntyperästä ja vuoden 1718 tapahtumista, joita Tuhkasenvuoran asukkaat olivat olleet todistamassa.

Vuonna 1866 Haiko-lasa rekisteröitiin Kalaškaini-sukunimi. Se on saanut alkunsa epäilemättä Jouhkon pojan – Kalaškan-nimestä, joka on venäläisen Galaktionin nimen karjalainen muunnos. Tästä on todistena myös karjalaisen kirjailijan Ortjo Stepanovin sukutaulu. Vuonna 1920 syntynyt Ortjo oli Jouhkon jälkeläinen seitsemännessä polvessa. Hänen täydellinen karjalainen nimensä oli Jouhkon-Kalaškan-Vasken-Oleksein-Pekan-Miihkalin-Ortjo.

Tällaisena esittävät Haikolan historian paikallisten asukkaiden tarinat ja muistelmat. Turvautukaamme nyt historiallisiin lähteisiin.

Arkangelin Karjalan asuinpaikkaluettelon mukaan Haikolassa oli vuonna 1908 yksitoista taloa, joissa asui 102 henkeä. Perheet kasvoi-

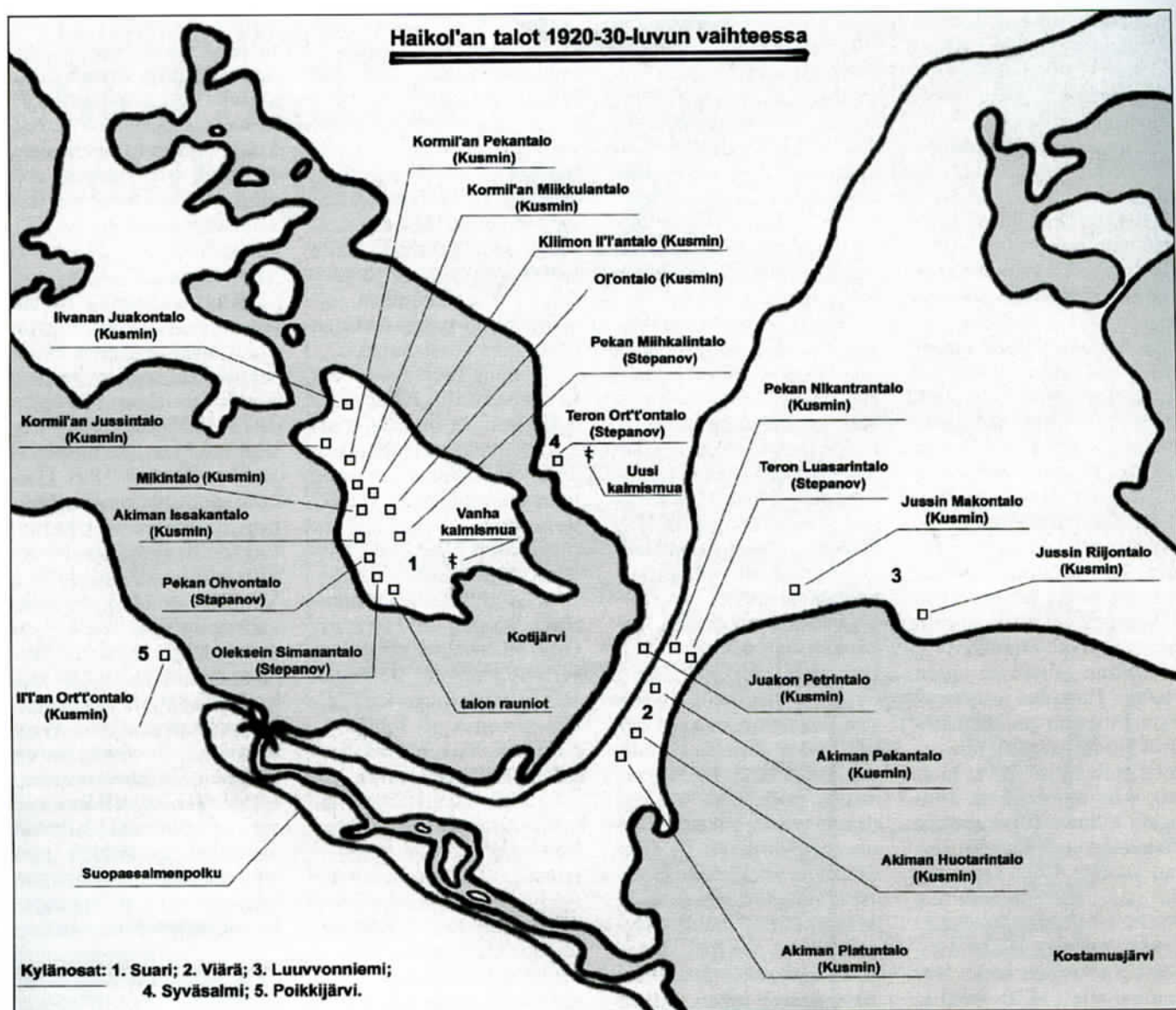
vat ja haarautuivat. Osa kylästä siirtyi mantereelle, sitä kylänosaa alettiin sanoa Viäräksi. Talot sijaitsivat Kostamus- ja Haikolanjärven välillä, mukailleen saaren mannermaasta erottavan salmen mutkikasta rantaa. Vuoden 1928 Karjalan asuinalueuettelosta selviää, että kylässä oli jo 24 taloa ja 94 asukasta.

Käytössämme olevat henki- ja kirkonkirjat eivät anna tarkkaa tietoa kylän muodostumisesta ja sen asukkaista. Mutta vuosien 1873–1915 papereista käy ilmi eräs mielenkiintoinen seikka. Vuonna 1891 Gaikola-niminen paikka mainittiin ensimmäisen kerran Lazar Kuzminin kuoleman yhteydessä (09.02.1891). Virallisesti Haikola-nimi on vakiintunut vasta vuodesta 1908 lähtien. Voidaan kuitenkin väittää, että kylä oli paljon vanhempi, ja vuosisadan alkuun ajoitui vain kylän nimen muuttuminen. Tutkiessani asiakirjojen henkilönnimiä sain selville, että Gaikolan asukkaat ja heidän esisänsä kirjattiin Salpogan kylässä asuviksi. Arkangelin asuinalueiden luettelos-

¹ Tarina Tuhkasenvuoran asukkaiden muuttamisesta Tuhkalaan on säilynyt meidän päiviimme asti. Vuonna 2003 artikkelin tekijä tallensi sen Kusminin Issakan Riitolta (synt. 1927 Haikolassa).

Haikolan kylän komeita kotikuusia, keskellä kalmismaa (valokuva: B. Boitsov).

ta vuodelta 1861 löydämme maininnan jälkimmäisestä kylästä. Tuolloin kylässä oli yksi talo, jossa asui yhdeksän henkeä. Vuonna 1888 Kemin kihlakunnan pitäjien asuinluettelon mukaan Salpogassa oli jo 7 taloa ja 57 asukasta.

Salpogasta asiakirjatieta jo 1600-luvulta

Maininta Salpogasta löytyy vuoden 1782 neljännessä henkilökirjasta, joka on Karjalan valtionarkiston vanhin Haikolan asukkaista kertova asiakirja. Siihen aikaan Salpoga kuului Aunuksen läänin Poventsan kihlakunnan Paanajärven pitäjään. Paperissa on viite

sitä edeltävään 1763-vuoden henkilökirjaan, jonka mukaan kylä sijaitsi Ilostojärven eli Loštojärven rannalla (ven. Ilostozero) ja siellä laskettiin olevan asui 39 henkeä. Silloin Salpogassa oli kuusi asuttua ja kolme autioitunutta taloa. Vuonna 1782 kylässä asui 19 henkeä. Venäjän muinaisten dokumenttien keskusarkistossa on olemassa vuodelta 1726 tieto yllämainitusta kylästä muodossa Sapoga. Varhaisin maininta Salpogasta löytyy vuodelta 1678 - "derevnja na ostrovu na Loštozere" ("Loštojärven saarella oleva kylä"), jossa oli 1 talo².

Loštojärveä ei ole Vienan Karjalan nykyisellä kartalla. Sen identifioimiseksi kiinnittäkäämme huomiota Luoštanki-jokeen, joka las-

kee Haikolanjärveen pohjoispuolelta. On ilmeistä, että nykyinen nimi on toissijainen ja palautuu Haikolan kylän nimeen. Mikä sitten oli Kepajoen vesistöön kuuluvan melko suuren järven nimi? Olisi houkuttelevaa olettaa, että Haikolanjärveä kutsuttiin 1700-luvulla Luoštajärveksi, mikä heijastuu Luoštanki-paikannimesä. Ensimmäinen maininta Luoštajärvestä muodossa Lostozero on Kemin volostinrajan ("Kemska ja mezha") kuvauksessa vuodelta 1591. Mainittakoon, että nki-johdin on nähtävästi melko myöhäinen, koska Haikolan maatalousmaiden luettelossa vuodelta 1876 on tieto Luoštalambi-nimisestä laitumesta (vrt. nyk. Luoštankilampi).

Haikolan lähiseudun paikannimistössä ei ole Salpoga-paikannimeä, jonka alkumuoto on saattanut olla *Salopohja. Nimi kuvaa maaston maantieteellisiä ominaisuuksia: nykyinen kylä sijaitsee Haikolanjärven eteläpäässä olevalla saarella. Paikannimi-analyysi vahvistaa oikeaksi sen oletuksen, että 1700- ja 1800-luvun asiakirjoissa Salpoga- ja Gaikola-nimet liittyivät samaan kylään. Kylän sijaintia saarella todistaa Salpogan nimen variantti - Luasaari, joista on maininta asuinluettelossa vuodelta 1861. Sen alkumuoto vuorostaan voi olla nähtävästi *Luoššansaari < *Luoštauari. On tieto, että D.E.D. Europaeus matkatessaan

² Kitiin I. A. Tshernjakovaa tiedoista Salpoga-kylästä vuosilta 1678 ja 1726

Vienan Karjalassa vuonna 1845, kävi Luostesaaren kylässä, ehkä kyse on Luostasaaresta ja vastaavasti – Haikolasta.

Henkikirjoista käy ilmi, että Salpogan vanhin asukas vuonna 1763 oli 87-vuotias Foma Petrov (1676–1766). Tämä tieto on mielestäni hyvin arvokas, koska se yhdistää historialliset tiedot ja sukutarinan. Haikolalaisten keskuudessa säilynyt tarina kertoo, että Haikol'an eli Jouhkol'an ensimmäisenä asukkaana ei ollut Jouhko (ven. Jefim), vaan hänen vaarinsa, joka oli muuttanut saarelle poikansa kanssa. Siitä huolimatta henkikirjoissa vuosilta 1763–1782 ei ollut mainittu yhtäkään Jefim-nimistä Salpogan asukasta. Sen sijaan asiapapereihin on merkitty naapurikylän Sompajärven asukas Aleksei Fomin ja hänen vuonna 1751 syntynyt poikansa Jefim. (Jefimin syntymäaika on määritetty vuoden 1782 henkikirjan mukaan, jossa sanotaan, että vuonna 1763 Jefim täytti 12 vuotta.) Voidaan täydellä syyllä väittää, että Jefim oli

Aleksein poika ja Foman pojanpoika. Ehkä kyseessä on Foma Petrov, jonka mainitaan asuneen Salpogassa vuonna 1763 ja jolla asiakirjojen mukaan ei ole lähiomaisia Salpogassa. On otettava kuitenkin huomioon, että Sompajärven kirjoissa ei ollut mitään mainintaa Fomasta, Aleksein isästä.

Historiallisten lähteiden perusteella voimme olettaa, että osa Salpogan eli Haikolan asukkaista siirtyi kotikylästään Sompajärvelle 1700-luvun puolivälissä ja noin sadan vuoden kuluttua heidän jälkeläisensä palasivat Salpogaan. Mutta miten voidaan selittää, että Jouhkola on nykypäiviin asti pysynyt Salpogan kylän epävirallisena nimenä? Tarinoissa ja kansan tajunnassakin tämän paikannimen arvellaan johtuvan Haikolan perustajan Jouhkon (Jefimin) nimestä, vaikka asiapapereista ilmenee, että itse Jouhko ei koskaan ollut asunut Jouhkolassa. Sitä paitsi tiedetään, että Jouhko kuoli Haikolassa ja on haudattu Luotosuaren kalmistoon.

Haikolan rahvaan suussa elää tarina, jonka mukaan osa asukkaista oli merkitty sompajärveläisiksi lisäämään toivossa: maanjako saarella oli näet käynyt mahdottomaksi. Haikolalaisten merkityttämiseksi Sompajärven väestöluetteloon väestönlaskenta suorittanut viranomainen juotettiin humalaan. Ehkä tästä johtuu, että Salpogasta peräisin olevan Foma Petrovin poika Aleksei sekä hänen jälkeläisensä oli merkitty 1700-luvun puolivälissä Sompajärven rekisteriin, vaikka he pysyivät kotikylässään. Myös vuonna 1886 Juveliuksen muistiinpanema tarina kertoo siitä, että Haikolan (Jouhkolan) asukkaat muuttivat tänne Sompajärveltä kolme - kuusi sukupolvea sitten (eli vuosien 1736–1811 välisenä aikana, jos 1 sukupolvi on 25 vuotta). Siirtyessään sukupolvea toiseen tarina on saattanut muuttua. Arkistotietojen mukaan uudet asukkaat eivät voineet asuttaa Salpogan kylää vuonna 1866. Epätodennäköistä on myös se, että Juveliuksen 20 vuotta myö-

hemmin eli vuonna 1886 haastattelemat Haikolan asukkaat olisivat kertoneet kylän historiasta ja sen ihmisistä unohtaen samanaikaisesti, että he olivat syntyneet toisella paikalla.

Suku- ja paikannimet kertovat

Haikolassa oli virallisesti kaksi sukua: Kusminit ja Stepanovit. Asiakirjoista selviää, että Stepanov-sukunimi on tullut käyttöön 1800-luvulla. Ensimmäisenä sen sai Aleksei Vasiljevin poika (Vasken Oleksei), joka syntyi 1830-luvulla. Mutta hänen isänsä Vasili Galaktionovin poika (Kalaskan Vaske, synt. 1804) on kirjattu vuosien 1834, 1850 ja 1858 väestörekistereihin Kusminiksi. Näin ollen asiakirjat todistavat, että Kusmineilla ja Stepanoveilla on yhteisiä sukujuuria, ja kahtiajakautuminen alkoi vasta 1800-luvun puolivälissä. Kummankaan sukunimen tausta ei ole tiedossa. Salpogan 1700-luvun ja 1800-luvun alkupuolen asiapapereissa ei ole mainittu Kusmaa eikä Stepaniakaan.

Erään haikolalaisten tarinan mukaan Kusmin ja Stepanov sukunimet ovat papin keksimiä. Sukunimien virallistaminen tapahtui Karjalassa myöhään muihin alueisiin verrattuna. Kirjurit kirjoittivat sukunimiä usein mielensä mukaan. Tässä on otettava huomioon se, että kumpikin sukunimi oli käytössä Sompajärvellä, jonne vuonna 1717 syntyi Kuz'ma Semjonin poika. Tästä lähiseudun ainoasta Kusmasta juontuvat Sompajärven Kusminit. On mahdollista, että sompajärveläisiksi kirjatut Salpogan asukkaat saivat virallisen sukunimen, joka oli käytössä Sompajärvellä. Toisaalta tiedetään, että Kalaskan Vaskella ei ollut avioliitostaan lapsia, mutta hän tekaisi pojan eräälle Mikkolan kylän naiselle, jonka mies oli otettu 25 vuodeksi armeijaan. Kun Mikkolan mies asepalveluksen suorittuaan palasi kotiin pertanka ja miekka

Nikantran perhe: vas. ylhäällä: Onton Ulljana (o.s. Stepanova Sompajärvestä), Nikantran Olga; vas. alhaalla: Raija, vaimo Timon Manu (Nurmilahdesta), Vladimir, Vihtori, Nikantra, Valja, Nikolai.

mukanaan, hän suuttui, kun vaimolla oli 8-vuotias poika uskottomuuden merkinä ja vihapäissään ampui vaimonsa. Vaske tuli Mikkolaan ja otti poikansa pois Haikolaan. Ehkä tästä johtuen Vasken Oleksein sukunimeksi tuli Stepanov. Mainittakoon, että Mikkolan kylää koskevasta kirkkokirjasta vuodelta 1873 löytyy ihmisiä nimeltään Aleksei Stepanov ja Jakov Mitrofanov Stepanov (1816–1881).

Tiedetään, että karjalaisen väestön keskuudessa käytettiin laajasti muinaisia suvunimiä, mutta vain jotkut niistä tulivat viralliseksi sukunimeksi. Paikannimistö-tietoihin pohjautuen voi olettaa, että Haikolan kantasukukaiden suvun nimi oli Tuhkani (suom. Tuhkanen), joka juontaa juurensa itämerensuomalaisesta harmaapäistä ihmistä tarkoittavasta sanasta Tuhka tai Tuhko. Olettamuksemme perustuu tässä tapauksessa perimätietoon, jonka mukaan ensimmäiset asukkaat tulivat Haikolaan Tuhkasenvuoran kylästä, jonka nimessä heijastuu ilmeisesti suvun nimi. Tätä todistaa toisenkin kylän nimi – Tuhkala (ent. Tuhkola), jonka olivat perustaneet Tuhkasenvuorasta muuttaneet ihmiset. Kannattaa mainita, että Röhön ja Haikolan kylän välillä on Tuhkasensuo. Se oli kahden kylän maatalousmaiden rajana, jossa lyötiin heinää. Suon nimi viittaa siihen, että Röhön asukkaat katsoivat haikolalaisia Tuhkasiksi, tämä asia todistaa senkin, että Tuhkasenvuoralta Hai-kol'aan muuttamisen jälkeen tämän kylän asukkaiden epävirallinen sukunimi oli Tuhkani.

Tuhkasenvuora-Tuhkavaara

Tuhkasenvuora-paikkanimen henkilönimistä taustaa tukee sen toinen variantti – Tuhonaho, jonka alkuelementtina on selkeä henkilönnimi Tuhko genetiivimuodossa. Henkilönimestä muodostumiseen viittaa loppu -o-, antroponymille ominainen deminutiivisuffiksi

Haikolalaisia ryhmäkuvassa vuonna 1939. Vas. ylhäällä :

?, Kirilän Anni (Kusmina, Tsiksa), ?, Luusarin Santra (Stepanova, Haikola), Orttjon Anni (Stepanova, Haikola), vas. alhaalla: Iivanan Iro (o.s. Nikutjeva, Märkävua-ra) tyttärineen, ?, Nikantran Olga (Kusmina, Haikola), ?, Nikantran Anni (Kusmina, Haikola).

(Tuhko<*Tuhkoi). Sukunimi Tuhka(nen) mainitaan 1500–1600-luvun Laatokan Karjalan luoteisosan asiakirjoissa. Tästäkö Haikolan nykyasukkaiden sukujuuret lienevät lähtöisin?

Sukutarinan mukaan, Jouhkon esi-isät olivat karjalaisia, syntyisin Seesjärven tienoilta. Seesjärven lähistöllä on melkoisen paljon Tuhka-alkuisia paikannimiä: Tuhkajärvi, Tuhkalaksi, Tuhkaoja.

Mielenkiintoisin on Tuhkavaaran kylän nimi, jonka alkuosana esiintyy ilmeisesti patronyymi Tuhka. Tämä kylä vielä 1900-luvulla sijaitsi Tuhkalammen rannalla, Paatenen kylästä lounaaseen. On kyseenalaista, onko näilläkin paikannimillä sama alkuperä kuin Haikolan lähiympäristön Tuhkasenvuoran (variantti Tuhkavuora) ja Tuhonahon nimillä. Myöhemmin, Seesjärveltä lähdettyään Haikolan perustajien esi-isät asuivat jonkin aikaa Jyskyjärven pitäjän Suopassalmen kylässä, joka sijaitsee Kepajoen ja Kemijoen yhtymäkohdassa, sitten siirtyivät Kepajokea pitkin ylämäksi ja asettu-

vat asumaan yllämainitulle Tuhkasenvuoralle, Tuhonaho-nimiselle paikalle. Historia- ja kielitietojen mukaan Seesjärven alue oli nimittäin Laatokan luoteisosasta lähteneiden karjalaisen asuttama. On hyvinkin mahdollista, että muuttoaalto toi mukanaan suvun Tuhka(ni) -nimen.

Suopassalmen ja Haikolan kylän välistä ammoista yhteyttä todistaa tieto siitä, että niiden välissä oli polku, jonka nimi haikolalaisten keskuudessa on Suopassalmenpolku. Suopassalmen seudulla tunnetaan myös Tuhkazeranda-paikkanimi. Sitä paitsi oli vielä yksi polku, joka vei Luusalmen kylään. Mainitaan myös, että viimeksi mainitussa kylässä oli Haikol'anojaniminen puro.

Palataan Tuhkalan kylään, josta ensimmäinen maininta löytyy vuodelta 1762. M. Pöllän mukaan tämä kylä on perustettu 1745–1762 välisenä aikana. Haikolan tapaan sillä oli toinen nimi – Saivojärvi (ven. Saivozero). Tuhkalan kylän historiasta tiedetään, että sen olivat perustaneet Arkangelin puolelta tullut kolme veljestä. Si-

hen aikaan kun he tulivat Saivojärven rannoille, sen eräällä niemellä asui vielä saamelaisia. Lienevätkö veljekset olleet Tuhkasenvuoralta muuttaneita?

Tuhkalan vanhin asukas vuonna 1763 oli Aleksei Leontjev (1685–1770). Samalta vuodelta on Saivojärveltä maininta hänen pojastaan nimeltä Semjon Aleksejev Tuhkin (synt. 1730). On mielenkiintoista, että sukunimien virallistamisaikana kylän asukkaista käytettiin muinaista lisänimeä, josta sukunimi sai alkunsa. Siksi voidaan perustellusti väittää, että tuhkasenvuoralaisen muutto luoteeseen, Saivojärven rannoille on todella tapahtunut. Tuhkin-sukunimi on nykyäänkin käytössä Louhen piirissä.

Tuhkalalaisten taannoista muuttamista todistaa mielestäni se, että Aleksei Leontjevin kaksi poikaa (kolmesta) otti vaimon Uhtuan kylästä, taas hänen tyttärensä meni naimisiin Sompajärvelle. Kaikki seuraavat sukupolvet menevät naimisiin Kiestingin ja Oulangan volostin asukkaiden kanssa. Herättää kiinnostusta sekin, että Alekseilla on kolme

poikaa, samoin kuin tarinassa kylän asuttamisesta. Näin voidaan olettaa, että nimitettiin Aleksei Leontjev Tuhkin perheineen on perustanut Tuhkalan kylän.

Yllämainittujen faktojen perusteella voidaan päätellä, että muuttaminen Tuhkasenvuoralta tapahtui noin 1600-luvun loppupuolella. Tuhkasenvuoran asuttamisesta voidaan likimääräisesti sanoa, että se on tapahtunut 1600-luvun alkupuolella.

Historialliset asiakirjat ja perimätieto ovat ensisijaisia lähteitä kylän historiaan tutustuttaessa. Mutta myös Kylänsaaren paikannimet ovat luotettava ja varteenotettava tiedonlähde menneestä ajasta. Haikolan (Jouhkolan) ky-

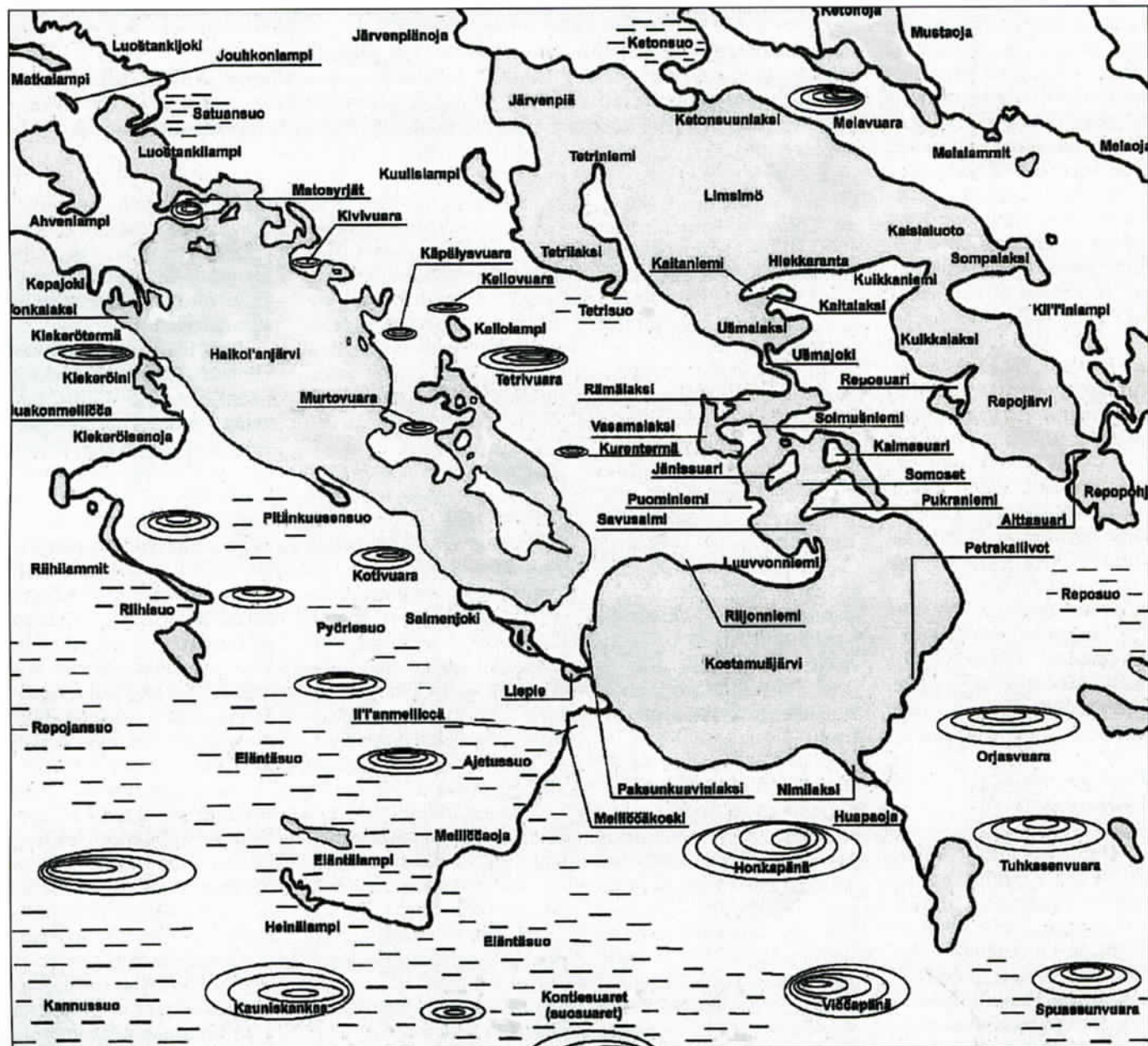
län paikannimistöä saamme tietää kylän asukkaista: Luotosuarella olevan Jormilanniemen nimen katsotaan olevan peräisin karjalaisesta miehen nimestä Jormi (ven. Jeremei). Jormi syntyi vuonna 1773 tunnetun Jouhkon (Jefimin) perheeseen ja oli Kalaškan vanhin veli. Aikuisena Jormi asettui nähtävästi Luotosuaren niemelle, jota myöhemmin nimitettiin hänen nimensä mukaan. Saman saaren toista nientä kutsutaan Kormilanniemeksi. Sinne rakensi talon Jormin poika Kormila (ven. Kornil, synt. 1841). Kannattaa myös mainita Jussin- ja Juakonnien. Jussiniemellä oli Kormilan Jussintalo. Tiedetään, että Jussi (ven. Ioan) oli Kornil

Jeremejevin yksi pojista (synt. vuonna 1873). Juakonnieniemelle ensimmäisenä asetui asumaan Jouhkon-Pekalivanan Iivana (synt. 1856). Hänen kuolemansa jälkeen talo siirtyi hänen Juakkojojalleen (synt. 1872). Ilmeisesti niemi sai nimensä Juakon talon nimen mukaan.

Haikolan virallisen nimen alkuperä on hämärän peitossa, koska kylän asiapaarista ei löydy yhtään mainintaa Haiko-nimisestä henkilöstä. Haiko-nimi oli käytössä Laatokan Karjalan luoteisosassa. Suomalaisen sukunimihakemiston tekijät arvelevat nimen olevan peräisin germaanisesta kielestä. Haikolalaisten mukaan nimi sai alkunsa haikotella-verbis-

tä (suom. haukotella) muodostetusta lisänimestä, jota naapurit käyttivät haikolalaisista. Tunnettua on myös, että 1900-luvulla yksi kylän asukkaiden kutsumanimistä oli "Haikolan pyhärästi", koska he käyttivät sanojensa vakuudeksi "Ihan pyhärästi" -ilmaisua, tarkoittaen että se on ihan varmasti totta. Vienan-karjalan murteessa on haik(k)o-sana, mikä voi tarkoittaa käheällä äänellä puhuvaa tai tyhmää henkilöä.

Yhdistetyt tarinat, historialliset tosiasiat ja paikannimistö aineisto antavat mahdollisuuden jälleenrakentaa melko todennäköisesti kolmen-neljän vuosisadan takaisen Haikolan kylän ja sen asukkaiden historian.

Haikolan seudun paikannimistöä (Haikolanjärvi ja Kostamusjärvi).

Haikolan koulun oppilaita ja opettajia vuodelta 1938. Koulu oli Ohvon talossa. Henkilöt vas. ylärivissä: Ohvon Anni (Stepanova, Haikola), Luasarin Taimi (Stepanova, Haikola), Riijon Huotari (Kusmin, Haikola), Makarie (Pavlov, Permanto), Ohvon Tatjana (Stepanova, Haikola), Heklasen Iivanan Katti (Stepanova, Sompajärvi), Issakan Pekka (Kusmin, Haikola), Riijon Jouko (Kusmin, Haikola), Iivol'an Arhipan Helmi (Kusmina, Sompajärvi), Iivana (Lesoni, Pilsamo), Iivanan Santra (Stepanova, Sompajärvi).
Keskellä vas: Pekan Iivana (Kusmin, Haikola), Orttjon Oka (Agafja) (Stepanova, Haikola), ? Rtoni (opettaja 1, 3 luokat), Iivanan Jelena Karhu (opettaja 2, 4 luokat), Luasarin Tuarie (Stepanova, Haikola), Orttjon Anni (Stepanova, Haikola), Kotalan Stepanan Santra (Stepanova, Sompajärvi), Luasarin Santra (Stepanova, Haikola), Larin Vilho (Stepanov, Sompajärvi).
Alarivissä vas: Juakon Pekan Miihkali (Kusmin, Haikola), Iivana (Petrov, Kannussuo), Vassilein Vassilei (Lesoni, Kannussuo), Alina (?), Kuusenvuara), Olekseini Arhippa (Kusmin, Sompajärvi), ? (Lesoni, ?), Luasarin Tatjana (Stepanova, Haikola), Ol'on Veera (Kusmina, Haikola).

Lähteet ja kirjallisuus:

1. Bubrih D. V. Proishozhdenije karel'skogo naroda. Petrozavodsk 1947, s. 39.
2. Lavonen N. A. Kiestingin kansanlauluja (Pesennyj fol'klor kesten'gskih karel). Petrozavodsk 1989, s. 10, 33.
3. Tshernjakova I. Karelija na perelome epoh. Petrozavodsk 1998, s. 228.
4. Juvelius J. W. Muistoja Pohjoisen Venäjän Karjalan muinaisuudesta. Helsinki 1888, s.50, 57, 62, 68-70.
5. Karjalan kielen sanakirja. 1-5. Helsinki 1968-1997.
6. Mikkonen P., Paikkala S. Sukunimet. Helsinki 1978.
7. Pöllä M. Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600-1800-luvulla. Tampere 1995, s. 143-144, 147-148, 161.
8. Virtaranta P. Karjalaisia kulttuurikuvia. Ihmisiä ja elämänkohtaloita rajantakaisessa Karjalassa. Espoo 1981, s. 181-182.
9. Arhangel'skaja Karelija. Izdanije Gubernskago Arhangel'skago Statistitsheskago Komiteta. Arhangel'sk 1908.
10. GAAO f. 6, op. 15, d. 37. Arhangel'skij Gubernskij Statistitsheskij komitet. Spisok toponimov Uhtinskoj volosti.
11. GARK Metritsheskije knigi Uhtinskogo prihoda 1873-1915 godov (f.25, op.23, d. 40-155).
12. GARK Revizskaja skazka 1782 goda. f. 4, op. 1, d. 9/57.
13. GARK Revizskaja skazka 1850 goda. f. 4, op. 19, d. 24/200.
14. GARK Revizskaja skazka 1858 goda. f. 4, op. 19, d. 9/331.
15. Materialy po istorii Karelii XII-XVI vv. Petrozavodsk 1941, s 327.
16. Podrobnoje opisanije vo II-m blagotshinii prihodov i naselenija za 1888 god. Atlas Arhangel'skoj eparhii.
17. Spiski naseljonnyh mest Rossijskoj imperii, I. Arhangel'skaja gubernija. Sankt-Peterburg 1961.
18. Spisok naseljonnyh mest Karel'skoj ASSR. Petrozavodsk 1928.

P.S. 1. Kiitokset kartta-kaavojen laatimisesta kuuluvat Kusminin Issakan Riijolle ja Pekalle, Ohvon Tat't'analle (o.s. Stepanova), myös Haikol'an koulukuvasta ja siihen liittyvistä selityksistä Stepanan Santralle (o.s. Stepanova).

2. Esitetystä sukututkimuksessa mahtaa olla vielä puutteita, mikä selittyi sillä, että Petroskoin arkistosta puuttuvat 1782 - 1832, 1858 - 1872, sekä 1915 vuoden jälkeiset asiakirjat. Voi olla, että joku kiinnostunut ei

löydä tutkimuksesta oman suvun edustajia, edes läheisiäkään. Pyytäisin heitä lähettämään minulle puuttuvia tietoja postitse:

Denis Kusmin

Mashezerskajak. 3 - 33

Petroskoi 185030

Karjalan Tasavalta

tai sähköpostitse:

kusmiccu@hotmail.com

3. Olisi kiinnostavaa saada tietoja vuosina 1910 - 1920 Suomeen muuttaneis-

ta Haikolan asukkaista. Näin Irja Rämä Karjalan Heimos-
sa nro 5-6, 1993, s.76 artikkelissaan "Uhtualaisten sukujen tutkimus ja tarjolla oleva arkistoaines" kirjoittaa Haikolan kylästä ja mainitsee vapaustaistelijoina - Aleksi Aitenham, Jokela, Koski, Kupila, Matala, Multainen ja Luoto. Ymmärtääkseni nämä ovat kylän entisiä asukkaita, jotka muuttivat sukunimensä Suomessa. Pyytäisin näiden ih-

misten jälkeläisiä ottamaan minuun yhteyttä täydentääseen sukupuuta. Erityisesti minua kiinnostaa vaarini isän siskojen ja veljen koh-
talo: Kusminin Kormilan Santra (ven. Aleksandra Kornilova), Kormi'an Anni (ven. Anna Kornilova) ja Kormilan Oleksei (ven. Aleksei Kornilov).

4. Tulevaisuudessa aion laatia Haikolan kylän historiaa ja asukkaita kuvaavan kirjasen. Olen varma, että

kaikki täydennykset ovat tarpeen. Myös vanhojen valokuvien kopiot ovat tervetulleita; ne saavat sijansa tulevasta kirjasta.

5. Artikkelissa käytetyissä valokuviissa on useita ihmisiä, joita ei ole voitu tunnistaa. Olisin kiitollinen heidän henkilötiedoistaan.

DENIS KUSMIN

Petroskoi

(Tiedeakatemian

kieli-instituutin tutkija)